

TOEZICHTSTRUCTUUR LEGIONELLAPREVENTIE

1. Inleiding

Na de legionellose-epidemie in 1999 als gevolg van de luchtbesmetting met de bacterie *Legionella pneumophila* vanuit een bubbelbad tijdens de Westfriese Flora in Bovenkarspel is de bestrijding van de bacterie geïntensiveerd. Overeenkomstig het Handhavingsplan Legionella (aangeboden bij brief van 25 februari 2000, TK 1999-2000, 26 442, nr. 13) is wetgeving tot stand gebracht om de risico's op besmetting met deze bacteriën te beheersen. Omdat een besmetting kan optreden door uiteenlopende bronnen (zoals leidingwater, proceswater, koeltorens, whirlpools) en op verschillende locaties (bijvoorbeeld op land, mijnbouwinstallaties en schepen) zijn er verschillende wetten van toepassing en zijn er verschillende toezichthoudende instanties bij betrokken. Deze notitie heeft tot doel hier duidelijkheid over te verschaffen.

Legionellabacteriën kunnen in alle (zoet)watersystemen voorkomen en kunnen een longinfectie veroorzaken wanneer een besmet aërosol wordt ingeademd. Met het voorschrijven van algemene preventiemaatregelen wordt beoogd om de groei van legionellabacteriën te belemmeren, waardoor blootstelling van mensen aan risicovolle concentraties legionellabacteriën wordt voorkomen. Dan is er sprake van een *preventieve bronsanering*.

De sanering van een watersysteem kan ook plaatsvinden nadat er een ziektegeval is geconstateerd en een onderzoek naar de oorzaak een specifieke besmettingsbron heeft aangewezen. In dat geval wordt een *reactieve bronsanering* van het betreffende watersysteem uitgevoerd.

1.1 Preventieve bronsanering

De preventieve bronsanering is in de wetgeving soms gedetailleerd uitgewerkt. Zo moet in sommige gevallen een risicoanalyse en beheersplan worden opgesteld en uitgevoerd, en moeten periodiek watermonsters worden genomen. De voorschriften kunnen ook meer algemeen van aard zijn, zoals de zorgplicht voor de deugdelijkheid van het water die is neergelegd in artikel 4, eerste lid, van het Waterleidingbesluit.

De inspectiediensten van gemeenten, provincies en het rijk houden toezicht op de uitvoering van de preventieve maatregelen. De doelgroep voor preventie is omvangrijk, zodat een duidelijke afstemming tussen de inspectiediensten noodzakelijk is. In de volgende hoofdstukken wordt een overzicht gegeven van de doelgroepen, wetgeving en de toezichthouders.

1.2 Reactieve bronsanering

Een ander traject wordt gevolgd indien door een arts bij een patiënt de diagnose legionellose wordt gesteld. De arts moet dit op grond van de Infectieziektenwet melden bij de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD). De GGD doet onderzoek naar de besmettingsbron en personen die door dezelfde bron besmet kunnen zijn. Hiervoor is een draaiboek opgesteld door de Landelijke Coördinatiestructuur Infectieziektenbestrijding, dat beschikbaar is bij de GGD, afdeling infectieziekten of technische hygiënezorg. GGD Kennemerland in samenwerking met het Streeklaboratorium voor de Volksgezondheid in Haarlem ondersteunen de GGD'en landelijk bij de bronopsporing in het kader van het project Bronopsporings Eenheid Legionella-pneumonie (ook wel BEL-project geheten; zie www.belproject.nl). Dit project loopt tot en met 30 april 2006. Het toezicht op de naleving van de Infectieziektenwet berust bij de Inspectie Gezondheidszorg van het ministerie van VWS (www.igz.nl).

De bestrijding van een bron die door de GGD als vermoedelijke oorzaak van de ziekte is aangewezen, de reactieve bronsanering, wordt uitgevoerd door de eigenaar van de installatie onder toezicht van de inspectiedienst die verantwoordelijk is voor de betreffende watervoerende

installatie. Dat kan ook een installatie betreffen die (nog) niet is aangewezen voor preventieve bronsanering. De betreffende installatie wordt dan in het kader van de algemene zorgplicht gesaneerd.

Indien de bron buiten Nederland moet worden gezocht verzorgt de Inspectie Gezondheidszorg de internationale contacten, zodat ook daar de bron kan worden geëlimineerd.

Als via de internationale contacten blijkt dat er een (mogelijke) legionellabron in Nederland is, benadert de Inspectie Gezondheidszorg de betreffende GGD. De eigenaar van de installatie voert onder toezicht van de desbetreffende inspectiedienst correctieve en beheersmaatregelen uit. In situaties waarbij binnen korte tijd meerdere gevallen van legionellose een gemeenschappelijke bron kunnen hebben ondersteunt de Landelijke Coördinatiestructuur Infectieziektenbestrijding het brononderzoek. In voorkomende gevallen zal een crisisbeheersteam worden geformeerd waarin de betrokken inspectiediensten participeren. De Infectieziektenwet biedt de mogelijkheid om onverwijld maatregelen te nemen om verdere besmettingen tegen te gaan.

De tweesporen aanpak, preventief en reactief, verlaagt de kans op ziektegevallen doordat bronnen van legionellabacteriën worden verwijderd.

In deze notitie staat de preventieve bronsanering centraal. Op de reactieve bronsanering wordt hier dan ook niet verder ingegaan.

2. Wetgeving en toezicht legionellapreventie

Er zijn vele watervoerende installaties waarin legionellabacteriën kunnen voorkomen en die bij gebruik een aërosol kunnen veroorzaken, zoals collectieve leidingwaterinstallaties, koelinstallaties, luchtbevochtigingssystemen, whirlpools en fonteinen. In veel bedrijven en instellingen zijn deze systemen of allemaal of in verschillende combinaties aanwezig. Het preventieve beleid is gericht op het voorkómen van blootstelling. De groei van legionellabacteriën moet worden tegengegaan. De legionellapreventie voor de verschillende watervoerende installaties is geregeld in enkele sectorale wetten. Deze wetten zijn inhoudelijk op elkaar afgestemd, door - waar dat mogelijk was - het hanteren van eenzelfde systematiek (inventarisatie van het risico, opstellen en uitvoeren van een beheersplan) en dezelfde normstelling (100 kolonievormende eenheden Legionellabacteriën per liter water).

In deze notitie is een tabel opgenomen met een schematisch overzicht van de locaties en objecten waar gehandhaafd wordt volgens de in werking zijnde regelgeving. Verder worden de verantwoordelijke instanties voor toezicht en handhaving in de tabel benoemd.

Er zijn vier wetten van belang:

- de Waterleidingwet
- de Arbeidsomstandighedenwet
- de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden en
- de Wet collectieve preventie volksgezondheid

In incidentele gevallen, waar sprake zou zijn van het verhandelen van evident gevaarlijke consumentenproducten, zou daarnaast ook de algemene veiligheidsbepaling van de Warenwet van toepassing kunnen zijn. Hierop wordt in deze notitie niet verder ingegaan.

In principe kunnen meerdere typen watervoerende installaties en waterobjecten aanwezig zijn binnen één locatie (bedrijf, inrichting of evenement). Deze installaties en objecten vallen onder verschillende wetten, ook het toezicht is aan verschillende toezichthouders opgedragen.

Tabel: Regelgeving en toezicht bij preventieve bronsanering Legionella*

(in eerste twee kolommen wordt verwezen naar betreffende hoofdstukken/ paragrafen van deze notitie)

Regelgeving	Toezichthouder	Locatiekenmerken	Object (bron)
3 Hoofdstuk IIIC Waterleidingbesluit <i>betreft collectieve installaties aangesloten op leidingnet waterleidingbedrijf of op eigen winning</i>	3.1 VI controle door waterleidingbedrijven, waar er aansluiting is op openbaar drinkwaternet	-ziekenhuisvoorzieningen (incl AWBZ-instellingen en kleinschalige woonvoorzieningen) -verblijfsaccommodaties -asielzoekerscentra -gebouwen met celfunctie -badinrichtingen (categorie A, B, C) -kampeerterreinen -jachthavens	-leidingwaterinstallatie <i>water voor huishoudelijk gebruik; drinken, koken douchen, wassen</i>
Hoofdstuk IIIC Waterleidingbesluit Art 17j,17o,17p,17q	3.2 VI	-waterleidingbedrijven	-geleverde leidingwater
Artikel 4 lid 1 Waterleidingbesluit (zorgplicht) <i>betreft ook eigen winning</i>	3.3 VI controle door waterleidingbedrijven, waar er aansluiting is op openbaar drinkwaternet	-alle overige landgebonden locaties met collectieve leidingwaterinstallaties	-leidingwaterinstallatie
	3.4 SODM	-bemande mijnbouwinstallaties	-leidingwaterinstallatie
4 Arbo-beleidsregel 4.87-1	4.1 AI	-locaties in individuele bedrijven waar besmettingsrisico is voor werknemers	-koeltorens -luchtbevochtigingsinstallaties -bedrijfswater/ proceswaterinstallaties**
	4.2 VWA	-locaties in individuele bedrijven waar vooral publiek wordt blootgesteld	proceswaterinstallaties**
	4.3 AI	-binnenvaartschepen	-leidingwaterinstallatie -luchtbevochtigingsinstallaties
	4.4 IVW/DS	-zeeschepen	-bedrijfswater/ proceswaterinstallaties
	4.5 IVW/DL	-vliegtuigen	proceswaterinstallaties
	4.6 SODM	-bemande mijnbouwinstallaties -mijnbouwwerken	-luchtbevochtigingsinstallaties -bedrijfswater/ proceswaterinstallaties
5 Artikel 2a t/m 2d Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden	5.1 Provincie	-badinrichtingen van categorie A (geen oppervlaktewater, bassin minimaal 2m ² en dieper dan 0,5 meter)	-zwem- en badwatersysteem
6 Wet collectieve preventie volksgezondheid	6.1 Gemeente	-grote evenementen	-alle aërosolvormende installaties

* De reactieve bronsanering komt aan de orde in paragraaf 1.2

** Watervernevelende toestellen, die zich buiten individuele bedrijven bevinden (zoals fonteinen op pleinen en in winkelplaza's) vallen buiten het toepassingsgebied van de Arbeidsomstandigheden-wetgeving. Ze vallen ook buiten de andere wetgeving die in deze notitie aan de orde is. Bezien zal worden of dergelijke toestellen een reëel besmettingsrisico vormen, en zo ja: in welk kader er preventieve regels ontwikkeld zouden moeten worden.

In tabel gebruikte afkortingen:

VI: VROM-Inspectie

SODM: Staatstoezicht op de Mijnen

AI: Arbeidsinspectie

VWA: Voedsel en Waren Autoriteit

IVW/DS: Inspectie Verkeer en Waterstaat/Divisie Scheepvaart

GGD: Gemeentelijke Gezondheidsdienst

IVW/DL: Inspectie Verkeer en Waterstaat/Divisie Luchtvaart

De doelmatigheid van het toezicht wordt bevorderd door afstemming van de controles tussen de verschillende controlerende instanties. Vanwege het zeer grote aantal installaties zijn meerdere inspectiediensten gelijktijdig betrokken bij het toezicht op de uitvoering.

In gevallen waar de GGD na een ziektemelding de bron opspoort (zie paragraaf 1.2) wordt het dossier ten aanzien van de watervoerende installaties voor afwikkeling overgedragen aan de betreffende toezichthouder. De GGD waarschuwt – waar dit relevant is - mensen die ook zijn blootgesteld aan dezelfde bron.

In de volgende hoofdstukken wordt de tabel verder uitgewerkt. Per wet wordt eerst de beknopte inhoud weergegeven, toegespitst op de regelgeving voor legionellapreventie, waarna in de daarop volgende paragrafen wordt aangegeven welke toezichthouder waar toezicht op houdt.

3. Waterleidingwet en Waterleidingbesluit

De Waterleidingwet en het daarop gebaseerde Waterleidingbesluit (te vinden op www.wetten.nl) hebben betrekking op leidingwater, dat wordt geleverd door een waterleidingbedrijf, door een landgebonden collectieve leidingwaterinstallatie (aangesloten op het net van een waterleidingbedrijf of met een eigen winning) of dat op een mijnbouwinstallatie beschikbaar wordt gesteld.

Leidingwater is water, bestemd om te drinken, te koken, voedsel te bereiden of andere huishoudelijke toepassingen. Niet alleen in een huishouden, maar ook in een bedrijf kan sprake zijn van huishoudelijke toepassing van water, en dus van leidingwater.

Op grond van artikel 4, eerste lid, van het Waterleidingbesluit heeft de eigenaar van de leidingwaterinstallatie een zorgplicht voor de deugdelijkheid van het leidingwater

De watervoerende installaties dan wel installatie-onderdelen die worden gebruikt voor het bedrijfsproces (zoals spoelwater, koeling, autowasstraten, vernevelingsinstallaties, oog- en nooddouches, hoge drukreinigers, luchtbevochtigingsinstallaties, koeltorens en brandblusinstallaties) vallen niet onder de Waterleidingwet, maar onder de Arbowet (zie Hoofdstuk 4 van deze notitie).

Onlangs is het Waterleidingbesluit gewijzigd, waarmee aan het besluit een hoofdstuk is toegevoegd over legionellapreventie in leidingwater (Hoofdstuk IIIC). Het wijzigingsbesluit is met toelichting gepubliceerd in Staatsblad 2004, 576 (te downloaden via www.overheid.nl) en eind 2004 in werking getreden. Dit besluit is de opvolger van de Tijdelijke regeling legionellapreventie in leidingwater, waarvan de werkingsduur in oktober 2002 is verstreken. Een Informatieblad over het gewijzigde Waterleidingbesluit is te vinden op www.vrom.nl. Overigens heeft er ten opzichte van het aangepaste ontwerpbesluit (waarover in juni 2004 door VROM een Informatieblad is uitgebracht) inhoudelijk slechts op één detailpunt een wijziging plaatsgevonden, betreffende de analyse op legionella door medisch-microbiologische laboratoria.

Hoofdstuk IIIC heeft betrekking op de leidingwaterinstallatie van een beperkt aantal locaties: ziekenhuisvoorzieningen en zorginstellingen, verblijfsaccommodaties, asielzoekerscentra, gebouwen met een celfunctie, badinrichtingen, kampeerterreinen en jachthavens.

Op deze locaties moet een risicoanalyse worden uitgevoerd en - in geval van aërosolvorming - een beheersplan opgesteld en uitgevoerd, een logboek worden bijgehouden en periodieke analyses op de aanwezigheid van legionellabacteriën worden uitgevoerd.

3.1. Toezicht door VROM-Inspectie; Hoofdstuk IIIC Waterleidingbesluit

Toezicht op de legionellapreventie bij collectieve landgebonden leidingwatervoerende installaties genoemd in Hoofdstuk IIIC van het Waterleidingbesluit, die (direct of indirect) aangesloten zijn op het net van een waterleidingbedrijf, wordt uitgevoerd door de VROM-Inspectie (www.vrom.nl). Zij doet dit samen met de waterleidingbedrijven (www.vewin.nl). Het betreft zo'n 10.000 installaties. Daarbij voeren de waterleidingbedrijven ter plekke controles uit en schakelen ze de VROM-Inspectie in voor de handhaving als dat nodig is.

In geval de genoemde installaties niet aangesloten zijn op het net van een waterleidingbedrijf, voert de VROM-Inspectie het toezicht uit zonder tussenkomst van het waterleidingbedrijf.

Voor de uitvoering van het toezicht op Hoofdstuk IIIC zal te zijner tijd een aanvulling worden gemaakt op de Inspectierichtlijn *Controle leidingwatervoerende installaties door waterleidingbedrijven*.

3.2. Toezicht door VROM-Inspectie; artikel 17j, 17o, 17p en 17q Waterleidingbesluit

De VROM-Inspectie houdt toezicht op de naleving van de Waterleidingwet door de waterleidingbedrijven, dus ook op de artikelen uit Hoofdstuk IIIC die – op basis van artikel 17i, tweede lid - mede op de waterleidingbedrijven van toepassing zijn (artikel 17 j, 17o, 17p en 17q van het Waterleidingbesluit). Deze bepalingen hebben betrekking op de normstelling en analysemethode, de periodieke monstername en de melding van normoverschrijdingen.

3.3. Toezicht door VROM-Inspectie; artikel 4, eerste lid, Waterleidingbesluit

Artikel 4, eerste lid, legt de zorgplicht voor de beschikbaarstelling van deugdelijk leidingwater vast. Deze algemeen geformuleerde bepaling heeft sinds 2001 mede betrekking op alle collectieve leidingwaterinstallaties. Het gaat om naar schatting 600.000 locaties die niet onder Hoofdstuk IIIC vallen. De controle wordt uitgevoerd door de waterleidingbedrijven. In geval een collectieve leidingwaterinstallatie niet aangesloten is op het net van een waterleidingbedrijf, voert de VROM-Inspectie het toezicht uit zonder tussenkomst van het waterleidingbedrijf.

De controle op onder meer artikel 4, eerste lid, van het Waterleidingbesluit is uitgewerkt in de Inspectierichtlijn *Controle leidingwatervoerende installaties door waterleidingbedrijven*. Over de uitvoering van toezicht en controle is ook een Informatieblad uitgebracht. De Inspectierichtlijn en het Informatieblad zijn te vinden op www.vrom.nl.

3.4 Toezicht door Staatstoezicht op de Mijnen; artikel 4, eerste lid, Waterleidingbesluit

Artikel 4, eerste lid, van uit het Waterleidingbesluit is – evenals een aantal andere bepalingen – mede van toepassing op bemande mijnbouwinstallaties.

Staatstoezicht op de Mijnen (www.sodm.nl) is aangewezen als toezichthouder voor de naleving van deze bepalingen op deze installaties. Deze aanwijzing heeft plaatsgevonden middels de Regeling aanwijzing bevoegde ambtenaren collectieve watervoorzieningen en collectieve leidingnetten (Stcrt. 2001, 81, gewijzigd bij regeling van 13 augustus 2003, Stcrt 2003, 157, te vinden op www.overheid.nl).

4. Arbeidsomstandighedenwet, Arbeidsomstandighedenbesluit, Arbo-beleidsregel 4.87-1

Het op de Arbeidsomstandighedenwet gebaseerde Arbeidsomstandighedenbesluit (te vinden op www.wetten.nl en www.arbo.nl) bevat regels voor concrete arbeidsrisico's. Hierin is het basisniveau van de arbeidsbescherming vastgelegd. In Arbobeleidsregels is neergelegd hoe de Arbeidsinspectie met bepaalde, meer globale voorschriften uit de Arbowet en het Arbobesluit omgaat. Bij de invulling van haar handhavende taak verwijst de Arbeidsinspectie regelmatig naar de beleidsregels. Daarnaast geven de beleidsregels de werkgevers en werknemers houvast bij de toepassing van de wettelijke regels.

Per 1 januari 2004 is beleidsregel 4.87-1 "Doeltreffende maatregelen ter voorkoming of beperking van blootstelling aan legionellabacteriën" van kracht geworden (Stcrt. 2003, 179, te vinden op www.arbo.nl en www.overheid.nl).

In deze beleidsregel wordt aangeduid op welke wijze aan de algemene bepalingen van het Arbobesluit uitvoering kan worden gegeven, waar het gaat om de bescherming van werknemers tegen de risico's van blootstelling aan biologische agentia (in concreto: legionellabacteriën). De eerste drie leden van de beleidsregel hebben betrekking op de beheersing van Legionella in koeltorens. De leden 4, 5 en 6 hebben betrekking op luchtbevochtigingsinstallaties en op (delen van) waterinstallaties waar het water niet is bestemd voor huishoudelijk gebruik, maar waar het gebruik een bedrijfsmatig karakter heeft. Te denken is aan bijvoorbeeld spoelwater, koeling, autowasstraten, vernevelingsinstallaties in de tuinbouw of plantenkassen, brandblusvoorzieningen, oog- en nooddouches en hoge drukreinigers.

De Arbobeleidsregel is ook van toepassing op mijnbouwinstallaties en op schepen. Alleen waar het gaat om schepen, heeft de Arbobeleidsregel ook betrekking op die onderdelen van de waterinstallatie die ook voor huishoudelijk gebruik worden ingezet.

Bij de risico-inventarisatie en –evaluatie moet onder meer moeten worden gekeken naar factoren die bijdragen aan vermeerdering van legionellabacteriën, zoals stilstand, temperatuur en materiaalkeuze. Specifiek aan boord van schepen kunnen zich bijzondere omstandigheden voordoen, omdat belangrijk onderdelen van de waterinstallatie vaak zijn ondergebracht in de machinekamer, waar een relatief hoge omgevingstemperatuur heerst.

Waar dit op basis van de risico-inventarisatie en –evaluatie nodig blijkt, moet een beheersplan worden opgesteld, waarin de beheersmaatregelen worden opgenomen en waarin aantekening wordt gemaakt van onderhoudswerkzaamheden, aanpassingen in de installatie, uitkomsten van controles en bijzonderheden over de werking van de installatie. Het beheersplan dient te zijn getoetst door een gecertificeerde Arbodienst en ter plaatse van de installatie aanwezig te zijn.

4.1. Toezicht door Arbeidsinspectie; besmettingsrisico voor werknemers

Het toezicht richt zich op een beschrijving van het risico op legionellablootstelling in de risico-inventarisatie en –evaluatie en de aanwezigheid van een deugdelijk beheersplan. Hierbij wordt gestreefd naar een situatie waarin de getroffen voorzieningen zoveel mogelijk het risico op besmetting met Legionella uitsluiten.

De controle op de naleving in bedrijven vindt plaats binnen het reguliere inspectieprogramma en via reactieve inspecties, bijvoorbeeld naar aanleiding van klachten en ongevallen. De Arbeidsinspectie zal zich bij de inspecties concentreren op:

- industriële koeltorens en koeltorens ten behoeve van comfortkoeling
- luchtbehandelingssystemen in gebouwen
- passagiersschepen in de binnenvaart
- overige voor bedrijfsmatig gebruik toegepaste watersystemen waarbij werknemers blootgesteld kunnen worden aan aerosolen.

Om de kwaliteit van bescherming van werknemers tegen de gevolgen van blootstelling aan biologische agentia te verbeteren, is het nodig dat het veld geïnformeerd is over de werkzaamheden waarbij blootstelling aan biologische agentia kan optreden en de risico's daarvan. De informatie over legionellose is opgenomen in het Arbo-Informatieblad "Biologische agentia" (AI-9). Ook is er in november 2004 een Arbo-Informatieblad (AI-32) uitgebracht met praktijkgerichte informatie in het kader van de uitvoering van Arbobeleidsregel 4.87-1. De documenten zijn te bestellen via www.sdu.nl.

4.2 Toezicht door Voedsel en Waren Autoriteit; besmettingsrisico voor publiek

De Voedsel en Waren Autoriteit houdt onder meer toezicht op de veiligheid voor de gezondheid van levensmiddelen en consumentenproducten (www.vwa.nl). De minister van VWS heeft de Tweede Kamer per brief van 1 maart 2004 (TK 2003-2004, 26 442, nr. 21) naar aanleiding van het standpunt van de Gezondheidsraad onder meer geïnformeerd dat de Arbobeleidsregel primair door de Arbeidsinspectie zal worden gehandhaafd. De Voedsel en Waren Autoriteit zal toezicht houden op naleving van de Arbobeleidsregel op plaatsen waar eerder sprake is van blootstelling van publiek dan van werknemers, voor zover zij daar al uit hoofde van andere taken als gevolg van de Warenwet langskomt voor inspectie. Voortvloeiend uit de toezegging van de minister van VWS aan de Tweede Kamer hebben de ministeries van VWS en SZW op ambtelijk niveau een principe-afspraken gemaakt over de toezichtsverdeling tussen Arbeidsinspectie en de Voedsel en Waren Autoriteit.

De Voedsel en Waren Autoriteit zal toezicht houden op systemen binnen individuele ondernemingen die aanleiding kunnen geven tot publiek-gerelateerde blootstelling, waarbij tegelijkertijd de blootstelling van werknemers marginaal is in verhouding tot die van het publiek. De Arbeidsinspectie en de Voedsel en Waren Autoriteit zullen nog nader afstemmen op welke wijze met de Arbobeleidsregel wordt omgegaan.

De inspectielocaties die in het kader van het Legionella toezicht door de Voedsel en Waren Autoriteit bezocht zullen worden betreffen in hoofdzaak situaties in horeca en tuincentra en daarnaast ook sanitairzaken en diverse speciaalzaken, waaronder camping- en outdoorshops.

4.3 Toezicht door Arbeidsinspectie; binnenvaartschepen

Als het gaat om schepen, is Arbobeleidsregel 4.87-1 niet alleen van toepassing op de luchtbevochtigingsinstallaties en het bedrijfsmatig gebruikte water, maar strekt het zich ook uit tot het water voor huishoudelijk gebruik. De Arbeidsinspectie is hier toezichthouder.

4.4 Toezicht door Inspectie Verkeer en Waterstaat (IVW-DS); zeeschepen

Ook voor deze schepen geldt dat Arbobeleidsregel 4.87-1 niet alleen van toepassing is op de luchtbevochtigingsinstallaties en het bedrijfsmatig gebruikte water, maar ook het water voor huishoudelijk gebruik omvat. De handhaving van de Arbo-wetgeving aan boord van zeeschepen en zeevisserij behoort tot het takenpakket van de Inspectie Verkeer en Waterstaat/Divisie Scheepvaart (www.ivw.nl).

De controle vindt steekproefsgewijs plaats al dan niet onderdeel uitmakend van de reguliere onderzoeken. Maar ook een ingediende klacht kan aanleiding zijn een onderzoek in te stellen naar de gegrondheid van de klacht.

4.5 Toezicht door Inspectie Verkeer en Waterstaat/Divisie Luchtvaart; vliegtuigen

Toezicht op de veiligheid van vliegtuigen wordt uitgeoefend door de Inspectie Verkeer en Waterstaat/ Divisie Luchtvaart (www.ivw.nl).

Zoals aangekondigd in het Handhavingplan Legionella, is een onderzoek uitgevoerd naar de risico's op legionellabesmetting aan boord van vliegtuigen. Op basis van dit in opdracht van KLM

uitgevoerde onderzoek is geconcludeerd dat deze risico's verwaarloosbaar zijn. Er wordt dan ook in het kader van de Arbowet niet verlangd dat de risico-inventarisatie en -evaluatie zich uitstrekt over de legionellarisico's aan boord van vliegtuigen. Het heeft ook geen prioriteit bij de uitoefening van het toezicht.

4.6 Toezicht door Staatstoezicht op de Mijnen; mijnbouwinstallaties

Het Staatstoezicht op de Mijnen is belast met het toezicht op de naleving van de Mijnbouwwetgeving en - sinds 1 januari 2003 - de Arbeidsomstandighedenwetgeving bij de delfstofwinning (www.sodm.nl). De voorschriften stellen onder andere eisen aan de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden van personeel werkzaam op mijnbouwwerken en mijnbouwinstallaties, zowel op het land als op het Nederlandse deel van het continentale plat.

In het Arbeidsomstandighedenbesluit worden eisen gesteld aan de zorgverplichting van de werkgevers. Van belang hierin is de verplichting tot het opstellen van een Veiligheids- en Gezondheidsdocument (V&G - document) per installatie of locatie. Op basis van dit document bepaalt de werkgever welke maatregelen genomen moeten worden bij gevonden risico's. Hoewel Legionella niet met name wordt genoemd, vormen biologische agentia een onderdeel van de risico-inventarisatie en zullen beheersmaatregelen derhalve deel dienen uit te maken van het V&G-document.

Het Staatstoezicht op de Mijnen toetst de ingediende V&G-documenten en ziet toe op uitvoering van de beheersmaatregelen door middel van inspecties en naar aanleiding van klachten, ongevallen of voorvallen.

5. Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden

De Wet en het Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (te vinden op www.wetten.nl) kennen sinds december 2000 voorschriften ter preventie van Legionella in (zwem)badwater. Het betreffende onderdeel van het besluit (Hoofdstuk II, paragraaf 1a) is met toelichting te vinden in Staatsblad 2000, 482 (te downloaden via www.overheid.nl).

De desbetreffende bepalingen gelden voor badinrichtingen die zich buiten de privé sfeer bevinden en waarvan minimaal een van de bassins een oppervlak heeft van $\geq 2 \text{ m}^2$ en een diepte van $> 50 \text{ cm}$ (ook wel categorie A genoemd). Onder badinrichtingen "buiten de privésfeer" worden in ieder geval begrepen badinrichtingen waar sprake is van een zakelijk of commercieel gebruik of die bestemd zijn voor gebruik door derden.

Het (zwem)badwater kan onder bepaalde gebruiksomstandigheden, indien het onvoldoende wordt gedesinfecteerd of een te lange verblijftijd heeft, een besmet aërosol vormen. Hierdoor kunnen infectierisico's voor de gebruiker ontstaan. Het besluit verplicht de houder het (zwem)badwater voldoende te desinfecteren, tot het uitvoeren van een risicoanalyse en, indien noodzakelijk, tot het opstellen van een beheersplan.

Momenteel wordt bezien of het wenselijk is om baden van categorie B (zoals peuterbaden en jacuzzi's) onder de legionella-paragraaf te brengen.

Voor badinrichtingen op schepen varende onder Nederlandse vlag (nationale en internationale vaart) ligt de verantwoordelijkheid voor de veiligheid van recreatieve voorzieningen aan boord zoals zwem- en bubbelbaden bij de houder / scheepseigenaar. De toepasselijkheid van de Wet en het Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden op dergelijke badinrichtingen is op dit moment nog een punt van overleg tussen betrokken departementen en toezichthouders.

5.1 Toezicht door provincie

De provincie is aangewezen als toezichthouder voor de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden. De afstemming van de uitvoering en handhaving tussen de provincies en met de overige inspectiediensten die bij de preventie van legionella zijn betrokken, wordt

verzorgd door het Deskundigenberaad Zwemwater (de voormalige IPO werkgroep Whvbz). Om in de praktijk te komen tot een meer eenduidige en beter toetsbare risicoanalyse voor (zwem)badwater, heeft het ministerie van VROM met het Deskundigenberaad Zwemwater een modelplan voor legionellapreventie zwemwater opgesteld (te vinden op www.vrom.nl). Dit modelplan is tevens bedoeld als leidraad bij het opstellen van een beheersplan. Waar het gaat om leidingwater (zoals de douches) in zwembaden, controleert de VROM-Inspectie samen met de waterleidingbedrijven de mate waarin bij badinrichtingen wordt voldaan aan de voorschriften ter preventie van legionella in leidingwater ingevolge het Waterleidingbesluit. De Arbeidsinspectie houdt toezicht op de watervoerende systemen die vallen onder Arbobeleidsregel 4.87-1.

6. Wet collectieve preventie volksgezondheid

De wet wijst de gemeenten aan voor de bevordering van de collectieve preventie. De gemeenten dragen zorg voor het opzetten, uitvoeren en afstemmen van preventieprogramma's en bevorderen de medisch-milieukundige zorg. Ter uitvoering van deze taken is de gemeentelijke gezondheidsdienst (GGD) belast.

6.1 Toezicht door gemeente

Gemeenten gaan na bij welke grote evenementen een verhoogd risico bestaat op verspreiding van onder meer legionellabacteriën en zij stellen maatregelen voor om die risico's in te dammen. Gemeenten vergewissen zich ervan dat bij grote evenementen waar dergelijke risico's bestaan passende maatregelen worden genomen. Gemeenten kunnen hiervoor de GGD inschakelen. Hiertoe beschikken de GGD'en over het risicoprofiel Grote Evenementen met een checklist voor risicovolle situaties, onder meer met betrekking tot Legionella. In de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid worden de taken op het gebied van de technische hygiënezorg nader omschreven. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten heeft haar leden reeds gewezen op de mogelijkheid om via vergunningsvoorschriften een dergelijke verplichting op te nemen. Het tweedelijns toezicht, dat wil zeggen het toezicht of gemeenten hun verantwoordelijkheid in deze nemen en of de preventieve advisering conform de professionele standaard wordt uitgevoerd, berust bij de Inspectie voor de Gezondheidszorg. De Inspectie betreft dit onderdeel bij het algemeen toezicht op de GGD'en zoals beschreven in het Handhavingsplan Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid (te vinden op www.ggd.nl).

7. Afstemming tussen toezichthoudende instanties

Omdat bij legionellapreventie sprake is van verschillende wettelijke kaders en meerdere toezichthoudende instanties, is wederzijdse afstemming bij de uitvoering van het toezicht van belang. Indien een toezichthouder op een locatie komt en een riskante situatie waarneemt waartegen hij zelf niet kan optreden, zal hij de bevoegde toezichthouder hiervan direct op de hoogte stellen. Tevens worden de in het werkprogramma geplande handhavingsacties zoveel mogelijk van tevoren afgestemd met de andere toezichthouders en worden de resultaten teruggekoppeld. Tot slot vindt twee keer per jaar afstemmingsoverleg plaats in het Interdepartementaal Legionella Platform.